

İNGİLİS DİLİNDƏ CERUNDUN İSTİFADƏSİ VƏ AZƏRBAYCAN DİLİNƏ TƏRCÜMƏSİ YOLLARI

K.B. Qurbanova

Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası
konul.gurbanova@sport.edu.az, orcid.org/0000-0002-7991-6901

Nəşr tarixi

Qəbul edilib: 15 sentyabr 2022

Dərc olunub: 27 dekabr 2022

© 2021 ADBTİA Bütün hüquqlar qorunur

Annotasiya. İngilis dilində bir hər hansı bir fikri cümlədə müxtəlif formalarda ifadə etmək mümkündür. Bunun üçün dilin qrammatik sisteminə dərinədən bələd olmaq və lazımı formanı seçə bilmək olduqca əhəmiyyətlidir. Məhz bu halda cerunddan istifadə zərurəti meydana çıxır. Belə ki, cerund istifadə edilmiş cümlələr dilimizə sadə cümlə şəklində tərcümə edilir və bu danışq zamanı fikrimizi yığcam, rahat və olduqca aydın formada istifadə etməyimizə şərait yaradır.

Ümumiyyətlə, cerund ingilis dilinin qrammatikasında ən maraqlı, vacib, çox istifadə edilən mövzulardan biridir. Lakin bu dil vahidinin Azərbaycan dilinin qrammatikasında tam qarşılığı olmadığı üçün o hər zaman bu dilin tədrisində dil öyrənənlər üçün problemlə məsələ olmuşdur. Bu məsələnin həlli yolları da dili tədris edən müəllimlər tərəfindən araşdırılmalı, aydınlaşdırılmalı və əldə edilmiş səmərəli üsullar tədris prosesində tətbiq edilməlidir.

Məqalədə cerundun müxtəlif formalarda istifadəsi, nümunələrlə izahı və Azərbaycan dilinə tərcüməsi yolları tədqiq edilmişdir. Bu məqsədlə müxtəlif elmi ədəbiyyatlara istinad edilmiş, araşdırmanın nəticələri aydın şəkildə ümumiləşdirilmişdir. Müxtəlif nümunələr əsasında cerundun istifadəsi, onun mənası, bu mənanın Azərbaycan dilinə ötürülməsi yolları ətraflı şəkildə izah edilmişdir.

Məqalədə həmçinin cerundun inkar forması da tədqiq edilmiş, nümunələrlə tərcüməsi və izahı verilmişdir.

Cerundun tədrisi və öyrənilməsi zamanı məqalədə verilmiş məlumatlar olduqca əhəmiyyətli rol oynayacaqdır.

Açar sözlər: *cerund, inkar forma, tərcümə, cerundun düzəldilmə formaları, xüsusiyyətlər, mənanın ötürülməsi.*

Cerund məsdərdən "to" hissəciyinin atılması və felin kökünə **-ing** şəkilçisinin artırılması ilə düzəlir. Cerundun özünəməxsus bir sıra xüsusiyyətləri mövcuddur. O, heç bir halda artiklla bilikdə istifadə edilmir, cəm forması mövcud deyildir, həm ismə, həm felə aid xüsusiyyətlərə malikdir, cümlədə təyin funksiyasında çıxış edir, vasitəsiz tamamlıqla istifadə edilir. Bütün sadalanan bu hallar cerundu ismi xəbərdən fərqləndirən amillər hesab edilir. [2, s.101] Qeyd etdik ki, cerund həm ismə, həm də felə aid olmaqla ikili xüsusiyyətə malikdir. Cerund yiyəlik əvəzlilikləri və sözləri ilə işlənilən zaman ismə aid sintaktik funksiyaları daşıyır. Zamana və növə görə dəyişməsi, zərfliklərlə işlənməsi, özündən sonra tamamlıq tələb etməsi kimi xüsusiyyətlər isə felin xüsusiyyətlərini daşdığı göstərir. Aşağıdakı nümunələrdə cerundun işlənməsinə və Azərbaycan dilinə tərcümə olunma formasına nəzər salaq:

I'm sure he won't blame you for having no money. (Mən əminəm ki, o səni pulun olmadığına görə günahlandırmayacaq.) - Cerundun ismə aid xüsusiyyəti

Nobody likes his singing. (Heç kim onun mahnı oxumağını bəyənmir.) - Cerundun ismə aid xüsusiyyəti

His parents don't mind him having parties in his room. (Valideynləri onun öz otağında qonaqlıqlar verməyinə etiraz etmir.) - Cerundun felə aid xüsusiyyəti

Qeyd edildiyi kimi, İngilis dilində cerund istifadə edilmiş cümlələri dilimizə sadə cümlə şəklində tərcümə edirik və bu da danışq zamanı fikrimizi yığcam, rahat və olduqca ay-

dın formada istifadə etməyimizə şərait yaradır. Fikri nümunələr əsasında izah edək.

1. My sister feels happy when she does her homework on time.
2. My sister feels happy **doing homework** on time.

Hər iki cümlə "Bacım **ev tapşırığını** vaxtında **edəndə** şad olur" – kimi tərcümə edilir. Ancaq nümunələrə nəzər salsaq cerund istifadə edilmiş cümləni danışıq zamanı daha uğurlu variant hesab edə bilərik. Daha bir nümunəyə baxaq:

1. The old teacher was tired because she worked too much.
2. The old teacher was tired of **working** too much.

Hər iki cümləni - "Yaşlı müəllim çox **işləməkdən** yorulmuşdu" – kimi tərcümə etsək, 2-ci cümlənin daha əlverişli olduğunu aydın şəkildə görə bilərik.

Tərkibində cerund olan sadə cümlələri birləşdirib Azərbaycan dilində bir sadə cümlə şəklində də ifadə etmək mümkündür. Məsələn;

- A) He gave his exam successfully. He didn't repeat any topic. - O, imtahanı uğurla verdi. O, heç bir mövzunu təkrarlamadı.
- B) He gave his exam successfully without **repeating** any topic. – O, heç bir mövzunu **təkrarlamadan** imtahanı uğurla verdi.

Azərbaycan dilinin qrammatikasında bildiyimiz kimi felin cerund adlı forması olmadığından o dilimizə **məsdər, feli bağlama və ya isim** kimi tərcümə edilir. Dilin tədrisi prosesində məhz öyrənənlər üçün problem yaranan əsas məsələ bu hesab edilir.

İsim vasitəsilə tərcümə:

Smoking is prohibited here. – Burada **siqaret çəkmək** qadağan edilir.

Məsdər vasitəsi ilə tərcümə:

Students prefer **living** alone to **being** with families. – Tələbələr yalnız **yaşamağı** ailələri ilə birlikdə **olmaqdan** üstün tuturlar.

Feli bağlama vasitəsilə tərcümə:

You can make the teaching process more interesting **by loving** your students. – Tələbə-

ləri **sevərək** öyrənmə prosesini daha maraqlı edə bilərsiniz.

Cümlədə cerunddan istifadə edilməsi əsasən cümlədəki əsas feldən asılıdır. Cerund "stop, begin, start, enjoy, insist, understand, prefer, miss, admit, delay, deny, avoid, consider, can't help, keep, recommend, try, mind, continue, be interested in, go on, be fond of, finish, suggest, prefer, need like, dislike, hate, remember, depend on" kimi müəyyən feldəndən və sözlərdən sonra istifadə edilir.

- a) We may **start cleaning** the rooms.
- b) The little boy looked around and **finished laughing**.
- c) After ten years the old and sick man **begin walking**.
- d) This part of the hall is used **for dancing**.

İngilis dilində bəzi idiomatik birləşmələrin tərkibində "go + cerund" formasında birləşmə kimi işlənir. [2, s.119] Məsələn, go fishing, go jogging, go camping, go birdwatching, go hiking, go sightseeing, go snorkeling, go skateboarding, go shopping, go bowling və s. kimi birləşmələrdə cerundun iştirakı "to" sözünün istifadəsini tələb etmir. Azərbaycan dilinə tərcümədə isə bu yönlük hal kimi başa düşülür.

Cerundun inkar formasının işlənmə formalarına nəzər salmaq:

- 1) İngilis dilində cerundun əvvəlinə "not" hissəciyi artıraraq onun inkar forması düzəldilir. Azərbaycan dilində isə birbaşa felin kökünə inkarlıq ifadə edən "- ma, -mə" şəkilçisi əlavə edilərək tərcümə edilir.
  - a) **Not having a car** makes him tired. – **Məşini olmamaq** onu yorur.
  - b) **Not going** with his friends was his choice – Dostları ilə **getməmək** onun seçimi idi.
- 2) Cerundun inkar forması "without" sözünün köməyi ilə də düzəldilə bilər.
  - a) **Without telling** any words she left the house. – Heç bir söz **demədən** o, evi tərk etdi.
  - b) It is impossible to take exams **without attending** classes. – Dərslərdə **iştirak etmədən** imtahanları vermək mümkün deyil.

3) Cerundun inkar formasını "no" hissəciyi ilə də düzəltmək mümkündür. Bu forma əsasən ictimai yerlərdə xəbərdarlıq, qadağa mənasında işlənir.

- a) **No smoking!** – Siqaret çəkmək olmaz!
b) **No parking!** – Maşın saxlamaq olmaz!

Cerundla yanaşı cerund birləşmələri də cümlədə eyni funksiyaları daşıyır. Cerund birləşmələri dedikdə onların əmələ gətirdiyi tərkiblər nəzərdə tutulur. Cerund tərkibi 2 iki elementdən ibarət olur. İlk element isim və ya əvəzlik, ikinci element isə cerund ilə ifadə olunur. Məsələn; **Her coming** to the party was interesting for everyone. – **Onun qonaqlığa gəlməsi** hamıya maraqlı idi.

Cerundlar cümlədə ümumi və yiyəlik halda olan isimlərlə, eləcə də obyekt halda olan əvəzlilərlə, yiyəlik əvəzliləri ilə xəbərlilik əlaqəsinə girərək tərkib əmələ gətirir. Cerund tərkibinin iki mövcud komponenti bir-biri

ilə sıx əlaqəyə girir və bir sintaktik vahid əmələ gətirir [1, s.149].

His teaching the students shows that he is very experienced. – Onun tələbələri [öyrətməsi] göstərir ki, çox təcrübəlidir. Nümunədə verilmiş cümlədə “his teaching” cerund tərkibi (the geundial construction), “his” yiyəlik halda olan ismi element (nominal element), “teaching” cerundla ifadə edilən feli elementdir (verbal element). Cerund tərkibinin sintaktik funksiyası isə mürəkkəb mübtədadır.

Cerund tərkiblərində feli element hər zaman cerundla ifadə edilir. Lakin ismi element fərqli vahidlərlə ifadə edilir. Bu isə onun tədrisində və tədqiqində mühüm əhəmiyyət kəsb edən məsələlərdən biridir. Aşağıdakı cədvəle nəzər salaraq cerund tərkiblərində ismi elementin hansı elementlərlə ifadə edildiyini görə bilərsiniz:

Cerund tərkibi	İsmi (nominal) element	Feli (verbal) element	Nümunə
me crying	me - obyekt halda olan əvəzlik	crying - cerund	You have to forgive <i>me crying</i> .
my crying	my – yiyəlik əvəzliyi	crying - cerund	My mom doesn't like my <i>crying</i> .
Jane crying	Jane – ümumi halda olan xüsusi isim	crying - cerund	We didn't understand Jane <i>crying</i> like that.
Jane's crying	Jane's – yiyəlik halda olan xüsusi isim	crying - cerund	Jane's <i>crying</i> surprised everyone.
child crying	child – ümumi halda olan isim	crying - cerund	I am afraid of my child <i>crying</i> .
child's crying	child's – yiyəlik halda olan isim	crying - cerund	Child's <i>crying</i> made us feel uncomfortable.

Cerund tərkiblərinin cümlədə hansı funksiyalarda çıxış etməsi isə demək olar ki, cerundla eynidir. Lakin əgər cümlədə cerund tərkiblə ifadə olunubsa, o zaman onun funksiyası da cümlə üzvünün mürəkkəb formasında ifadə olunacaq. Cerund cümlədə - mübtədə, ismi xəbərin ad hissəsi, vasitəsiz tamamlıq, təyin, zərflilik və onun müxtəlif növləri, frazeoloji xəbərin bir hissəsi, ara sözlərin tərkib hissəsi – funksiyalarında çıxış edir.

- a) **Laughing** makes me feel relax.

- b) **His laughing** makes me feel good.

Deməli, hər iki cümlədə cerund cümlədə mübtədə funksiyasında çıxış edir. Lakin birinci cümlədə sadə mübtədə, ikinci cümlədə isə mürəkkəb mübtədə rolunda çıxış edir. Yəni istənilən halda, əgər cerund cümlədə tək halda istifadə edilsə həmin cümlə üzvü sadə, cerund tərkibi formasında istifadə edilsə mürəkkəb cümlə üzvü hesab ediləcəkdir.

ƏDƏBİYYAT

1. **Nuriyeva S.** *Cerund*. Bakı, Təhsil, 2011, 272 s.
2. *English Grambridge (Manual)*. Bakı, Science and Education, 2015, 368 p.
3. **Lauren Fonteyn** *Categoriality in Language Change: The Case of the English Gerund*. Oxford University Press 2019.
4. **Thomas Celentano** *The Big Book of English Gerunds & Infinitives, Prepositions, and Phrasal Verbs for ESL and English learners*, 2020, 444 p.
5. **Thomas Celentano** *English Gerunds and Infinitives for ESL Learners; Using Gerunds and Infinitives Correctly After Common English Verbs*. United States, 2020 .

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ГЕРУНДИЯ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ И СПОСОБЫ ЕГО ПЕРЕВОДА НА АЗЕРБАЙДЖАНСКИЙ ЯЗЫК

К.Б. Гурбанова

Азербайджанская Государственная Академия Физической Культуры и Спорта
konul.gurbanova@sport.edu.az, orcid.org/0000-0002-7991-6901

Аннотация. В английском языке любую мысль можно выразить предложением в разной форме. Поэтому очень важно знать грамматическую систему языка и уметь выбирать подходящую форму. В этом случае возникает необходимость использования герундия. Таким образом, предложения, содержащие герундий, переводятся на наш язык в виде простого предложения, и это позволяет нам использовать свои мысли в сжатой, удобной и очень ясной форме во время разговора.

Герундий – одна из самых интересных, важных и часто используемых тем в английской грамматике. Поскольку эта языковая единица не имеет полного аналога в грамматике азербайджанского языка, это всегда было проблемным вопросом для изучающих язык при обучении этому языку. Пути решения этого вопроса должны быть исследованы и уточнены учителями иностранных языков, а полученные эффектив-

ные методы должны применяться в учебном процессе.

В статье изучаются различные способы использования герундия и его перевода на азербайджанский язык. Для этого была сделана ссылка на научную литературу и четко обобщены результаты исследования. На различных примерах подробно объясняются употребление герундия, его значение и способы передачи этого значения на азербайджанский язык.

В статье также изучается, переводится и поясняется на примерах отрицательная форма герундия.

Информация, данная в статье, будет играть очень важную роль в процессе преподавания и изучения герундия.

Ключевые слова: *герундий, негативная форма, перевод, способы образования герундия, характеристика, передача значения.*

USING OF GERUND IN ENGLISH AND WAYS OF TRANSLATING IT INTO AZERBAIJANI

K.B. Gurbanova

Azerbaijan State Academy of Physical Education and Sport
konul.gurbanova@sport.edu.az, orcid.org/0000-0002-7991-6901

Annotation. In English, it is possible to express any idea in a sentence in different forms. Therefore, it is very important to be familiar with the grammatical system of the language and to be able to choose the appropriate form. In this case the need of using the gerund appears. Thus, the sentences containing gerund are translated into our language in the form of a simple sentence, and this allows us to use our thoughts in a concise, convenient and very clear form during the conversation.

In general, the gerund is one of the most interesting, important and frequently used topic in English grammar. As this language unit does not have a complete counterpart in the grammar of the Azerbaijani language, it has always been a problematic issue for language learners in the teaching of this language. The solutions to this issue should be investigated and clarified by language teachers, and the ob-

tained effective methods should be applied in the teaching process.

In the article, different ways of using gerund and translating it to the Azerbaijani language are studied. For this purpose, scientific literatures have been referred to and the results of the research have been clearly summarized. Based on various examples, the use of gerund, its meaning, and ways of transferring this meaning to the Azerbaijani language have been explained in detail.

In the article, the negative form of the gerund is also studied, translated and explained with examples.

The information given in the article will play a very important role during the teaching and learning process of gerund.

Keywords: *gerund, negative form, translation, ways of forming gerund, characteristics, transfer of meaning.*